

Avustajakoira lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi

Fyysisesti vammaisten avustajakoiria ei ole luovutettu julkisrahoitteisesti lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Vastaavasti näkövammaisten opaskoirat luovutetaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä sairaanhoitopiirien toimintakäytännöissä. Apuvälinekäytännöt eivät nykyisellään ole yhdenvertaisia eri vammaryhmien kesken. Avustajakoira on kuitenkin vammaisen käyttäjänsä apuväline, ja kuten yhdenvertaisuuslain 1 §:n mukaan todetaan, julkisen vallan on edistettävä yhdenvertaisuutta.

Invalidiliitto ry teki kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle 11.2.2019 valtakunnallisesta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineoppaasta, koska sinne oli kirjoitettu kategorinen luovutuskielto avustajakoirien osalta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin antoi 1.4.2020 (EOAK/1067/2019) kanteluratkaisun, johon hän odottaa sosiaali- ja terveysministeriön antavan kirjallisen vastauksen 15.7.2020 mennessä.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin kanteluratkaisussaan toteaa, että ”apuvälineasetuksen 1 §:n 2 momentti sisältää lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineen määritelmän. Säännöksen mukaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä luovutettavien välineiden, laitteiden, tarvikkeiden, tietokoneohjelmien sekä muiden ratkaisujen tarkoituksena on edistää potilaan kuntoutumista, tukea, ylläpitää tai parantaa toimintakykyä jokapäiväisissä toiminnoissa taikka ehkäistä toimintakyvyn heikentymistä.”

Apuvälineasetusta koskevassa sosiaali- ja terveysministeriön perustelumuistiossa (19.12.2011) todetaan 1 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa: ”Nykyisen käytännön mukaan näkövammaisten opaskoiria myönnetään lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä. Säännöksen sanamuoto mahdollistaa käytännön jatkamisen ja myös avustajakoirien myöntämisen sairaanhoitopiirin myöntämiskäytäntöjen mukaan”.

Laillisuusvalvoja apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin viesti kanteluratkaisussa on selkeä. ”Apuvälineasetus ei siis estä avustajakoirien myöntämistä lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Avustajakoira, kuten opaskoirakin, täyttää apuvälineasetuksen 1 §:n 2 momentissa säädetyn lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineen määritelmän.”

Edelleen laillisuusvalvoja toteaa: ”Mielestäni ohjeistus sisältää ennakkollisen ja kategorisen kiellon luovuttaa avustajakoiria lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineinä, koska siinä todetaan: ”Tällä hetkellä sairaanhoitopiirien toimintakäytännöissä avustajakoiria ei luovuteta lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä.” Ohjeistus ei tosiasiallisesti jätä itsenäistä harkintavaltaa sairaanhoitopiireille.”

”YK:n vammaissopimuksen 20 artiklan mukaan sopimuspuolten tulee toteuttaa tehokkaat toimet varmistukseksi vammaisen henkilön mahdollisimman itsenäisen henkilökohtaisen liikkumisen silloin, kun hän haluaa ja sillä tavalla, kuin hän haluaa. Vammaissopimuksen nojalla tulee helpottaa hyvälaatuisten apuvälineiden saatavuutta. *Vammaissopimuksen toimeenpanoa koskevan lain perusteluissa (HE 284/2014, s. 58) todetaan 20 artiklan kohdalla, että vammaiselle ihmiselle apua ja tukea antavat kyseisen artiklan soveltamisessa myös eläimet. Avustajakoirien myöntäminen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä edistäisi niiden tosiasiallista saatavuutta ja olisi osa vammaissopimuksen toimeenpanoa.*”

Itä-Suomen yliopiston tekemässä selvityksessä (v.2019)

(<https://www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2019-04/Avustajakoiraraportti.pdf>) avustajakoiran hyödyistä nousi esille mm. henkilökohtaisesta avusta seuraavasti: ”*sekä avustajakoiraa käyttävät että sitä odottavat ryhmät käyttivät yhtä paljon henkilökohtaisen avustajan palveluita, mutta koiran käyttäjät kokivat saamansa avun pääosin riittäväksi, kun taas koiraa jonottavat pitivät sitä useammin riittämättömänä*”.

Vaikka laillisuusvalvoja antoi ratkaisunsa, niin avustajakoira luovutusperusteineen pitää vielä erikseen kirjata apuvälineeksi valtakunnalliseen apuvälineoppaaseen osaksi apuvälinepalveluprosessia. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee ohjeistaa sairaanhoitopiirejä ja Kelaa keskinäisen työjaon sopimisesta lainsäädännön mukaisesti. Kelan vastuulla on huolehtia apuvälineprosessiin liittyvien matkakustannusten korvaamisesta (Sairausvakuutuslaki (1224/2004) 4 luku, Matkakustannusten korvaaminen, 1 § vakuutetun tekemä matka 2 momentti). Invalidiliitto ry toivoo, että ministeriö kiinnittää 15.7. mennessä annettavassa vastauksessaan huomiota työnjakoon ja siihen liittyvään ohjeistukseen.

Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (20.5.2020) vastasi mm. ked Paula Risikon kirjalliseen kysymykseen avustajakoirista (29.4.2020) muun muassa, että avustajakoirien luovutusperusteiden laatimista varten perustetaan työryhmä. Kannatamme työryhmän perustamista ja sen toiminnan aloittamista mahdollisimman pian, jotta ohjeistus luovutusperusteista saadaan käyttöön. Invalidiliitto ry on avustajakoiratoiminnan asiantuntijana mielellään mukana työryhmässä.

Kesäkuussa 2020 Suomessa on työssä 59 avustajakoiraa. Tämä tarkoittaa esiintymistiheytenä noin 1 avustajakoira/100 000 henkilöä. Avustajakoiraa odottavien määrän perusteella tarve on suurempi. Varovaisen arvion mukaan avustajakoirien saatavuuden parantuessa niiden tarve voisi olla 2-3 koira/100 000 henkilöä. Nykyisellä rahoituksella ei ole voitu vastata kaikkien avustajakoiraa tarvitsevien tarpeeseen. Avustajakoira on työssä vajaat 10 vuotta, jolloin tulevaisuudessa vuosittain tarvittavien uusien avustajakoirien määrä Suomessa on likimain 15 avustajakoira /vuosi.

Invalidiliitto ry on toteuttanut avustajakoira-toimintaa vuodesta 1994 alkaen aluksi RAY:n ja nykyisin STEA:n avustuksella ja rekisterissämme on ollut tähän mennessä yli 120 avustajakoira käyttänyttä henkilöä. Toteutamme jo nyt moniammatillisen työryhmän voimin ja avustajakoiria kouluttavien yhteistyökumppaneiden avulla avustajakoira-toimintaa STM:n julkaiseman ”*Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet*” -oppaassa esitetyn apuvälinepalveluprosessin mukaisesti, vaikka avustajakoira ei ole luokiteltu lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi. Olemme vuosien ajan kehittäneet tätä apuvälinepalveluprosessin mukaisesti toimivaa toimintamalliamme, joka soveltuu myös sairaanhoitopiirien rahoituksella toteutettavaksi. Tällä pystytään vastaamaan myös avustajakoirien määrän lisätarpeeseen olemassa olevan yhteistyöverkostomme avulla.

Invalidiliiton pitkäaikaisten kokemusten perusteelle avustajakoira-toimintaa tulee jatkossakin kehittää edelleen kokonaisuus huomioiden. Jos jostain syystä ryhdyttäisiin kilpailuttamaan prosessin osia, vastuu koko apuvälinepalveluprosessista saattaa kadota ja riskinä on menettää laadukas ja toimiva toimintamalli.

Invalidiliitto ry haluaa olla mukana kehittämässä suomalaista avustajakoira-toimintaa tuomalla oman osaamisemme ja asiantuntemuksemme päätöksenteon tueksi. Keskustelemme mielellämme avustajakoiriin liittyvistä asioista jatkossakin ja olemme mielellämme apuna lisätietojen selvittelyssä.

Ystävällisin terveisin

Petri Pohjonen

pääjohtaja

Invalidiliitto ry

Terhi Jussila

järjestöjohtaja

Invalidiliitto ry

Lisätietoja:

Hannu Kapanen

kuntoutusasiantuntija

p. 044 4650 555

hannu.kapanen@invalidiliitto.fi

